

Konstnärlig regi Neil Bartram och Brian Hills musikal *Mitt Livs Berättelse*. Sverigepremiär 26 Oktober 2018 på GöteborgsOperan i översättning av Elsa Fryklund.

Genom lek – och teaterlek kan vi förstå världen

“In entering a game we hand ourselves over, we abandon ourselves to the space of meaning ... “ (Ricoeur 1981) s. 187

Under repetitionerna av *Mitt livs berättelse* har vi med hjälp av fantasi och teaterleken undersökande förhållningssätt närmast oss verkets karaktärer Alvin och Thomas.

I barnets lek, som när min son och hans kamrater leker att de är drakar i rymden, bebisar på söndagsutflykt eller en grupp lejon på savannen, rymmer både element av underhållning och undersökning. Det är roligt, och livsviktigt, att leka. Genom leken kan vi undersöka världen och våra möjliga roller i den samma; i leken kan vi pröva olika fantasifulla sätt att gestalta världen och oss själva på. Vi kan pröva och känna efter hur världen skulle kunna vara och vi kan undersöka hur det skulle kunna upplevas att vara i världen, som vi föreställer oss den i det som är lekens överenskommelse.

Som regissör tilltalas jag av tanken att se teaterns repetitionsprocess som ett slags fortsättning, ett slags vuxen och professionaliserad version av barnets lekfulla undersökningar av världen. För mig är skådespelarens gestaltungsprocess besläktad med barnets undersökande lek. Kanske speciellt i en skådespelartradition som utgår från teaterpersonen Konstantin Stanislavskij [1863-1938] och det skådespelarverktyg som ofta benämns Stanislavskijs Magiska Om. Under repetitionsprocessen prövar skådespelaren hur det skulle kunna vara att befinna sig i karaktärens situation. Man kan beskriva det som att skådespelaren prövar sig själv uppe på scengolvet ”Som Om”, under karaktärens ”Givna Omständigheter”. Skådespelaren ställer sig frågor som ”Tänk om detta skulle vara jag?” ”Tänk om detta skulle vara min värld?” ”Om jag prövar att sjunga dessa ord, uttalar dessa repliker ur manus hur skulle då världen framträda för mig?” ”Hur skulle jag uppleva världen utifrån ett sådant lekfullt, föreställt perspektiv?” ”Vad skulle jag med fantasins hjälp kunna se annorlunda eller nytt genom att i teaterleken, där uppe på scengolvet, pröva karaktärens perspektiv?”

I volymen *Interpretation Theory: Discourse and the Surplus of Meaning* (Ricoeur 1976) avhandlar den franske filosofen Paul Ricoeur [1913-2005] bland annat det breda spektra av förhållningssätt som en läsare kan applicera och konfronteras med under läsning av en text. Ricoeur beskriver texttolkningsprocessen som en dialektisk rörelse mellan två växelverkande poler. Den ena polen benämner han tillägnelse, den andra som ett mer distanserat och strukturerande förhållningssätt (distanciation).

Tillägnelse enligt Ricoeur förutsätter att läsaren engagerar sig i ett slags nära och

lekfullt förhållande till texten. Genom att försätta sig ”i spel” med texten gör läsaren det initialt främmande till ”sitt eget”. Genom lekfull inlevelse, eller om man så vill empati, tillåter läsaren sig själv att förvandlas genom spelet.

Ricoeur skriver:

“To understand is not to project oneself into the text; it is to receive an enlarged self from the apprehension of proposed worlds which are the genuine object of interpretation.” (Ricoeur 1981), s.182

Som jag tolkar det handlar, i sin tur, den mer distanserade polen om att medvetet även välja att då och då gå ur leken, ur ”the play mode”, för att analysera och strukturera spelets regler från ett mer distanserat perspektiv.

Enligt Ricoeur befruktar och kompletterar de två polerna varandra i ett växelspel där de tillsammans möjliggör en hel, genomarbetad tolkning av texten. Denna beskrivning, av dels ett slags lekfullt mottagande av ett ”utvidgat jag”, i samspel med en mer distanserad och strukturerande analys av textmaterialet, får för mig stark genklang i regissörens och skådespelarens konstnärliga praktik. Det blir för mig en talande bild av skådespelarens och regissörens sätt att under repetitionsprocess, utifrån det Magiska Om, närma sig scenisk tolkning av ett textmaterial.

Under teaterns repetitionsprocess går vi många vändor in och ur materialet, in och ur tillägnelse lek och strukturerad analys, vi undersöker, prövar, vänder och vrider på materialet, på vårt verk, för att skapa den föreställning som sen möter publiken.

Lek som en analytisk potential, som ett sätt att undersöka och förstå världen, är en förmåga som vi alla bär med oss, som vi alla är bekanta med sedan barnsben men kanske är det också en förmåga vi som vuxna mer eller mindre medvetet använder oss av? I *Mitt livs berättelse* går karaktären Thomas på ett liknande sätt in och ut ur ett slags minneslek. Inför uppgiften att hålla ett minnestal för sin barndomsvän Alvin försöker han hitta det ”rätta” minnet, den perfekta berättelsen som bäst kan summera vännens liv och hedra honom.

Vi kan lämna det osagt om Thomas finner den där perfekta berättelsen – men när Alvin själv kommer till Thomas hjälp och de tillsammans återupplever och återupptäcker det pärlband av händelser som format deras vänskap, framträder ett lekfullt drömspel, där musiken för oss in i ett associativt flöde genom tid och rum.

För mig landar Thomas i en insikt om vänskapens grundläggande betydelse för hur vi utvecklas som personer och vilken potential vi har att påverka både våra egna och andras livsöden. Som jag ser det finns det i berättelsen även en inbyggd och raffinerad kritik mot själva idén om det ensamma skapande geniet. *Mitt livs berättelse* tycks vilja visa hur vi i samspel skapar varandra och peka mot just mötet, interaktionen med varandra, som kreativitetens källa.

Referenser:

Ricoeur, P. (1976). *Interpretation theory: Discourse and the surplus of meaning*, TCU press.

Ricoeur, P. (1981). *Hermeneutics and the human sciences*. Cambridge : Paris, Cambridge : Cambridge University Press

Paris : Editions de la Maison des Sciences de l'Homme.